

Annotation

This work addresses the vitality of competence based approach in education on the basis of international practice, and identifies levels of competences. There are channels of research results named to be implemented in higher education in context of competence based education.

УДК 338.46

Коновалова С. О.

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ СОБІВАРТОСТІ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Реформування системи освіти України вимагає залучення значних матеріальних ресурсів. На даний момент потреби навчальних закладів задовольняються частково. Фінансуються лише захищені статті витрат – оплата праці персоналу освітніх установ та комунальні платежі. Коштів для оновлення матеріально-технічної бази та стимулювання праці наукових співробітників хронічно не вистачає. Це призводить до відтоку висококваліфікованих кадрів з системи освіти, що тягне за собою серйозні негативні наслідки.

Єдиним виходом з даної ситуації є розвиток ринку платних освітніх послуг, так як очікування щодо збільшення бюджетного фінансування даної сфери мізерно малі.

Навчальні заклади різного спрямування можуть надавати досить значний спектр освітніх послуг: за програмами вищих навчальних закладів різних рівнів акредитації (денна, заочна, вечірня, очно-заочна, дистанційна форми навчання), консультативна робота, проведення короткострокових семінарів, курсів, перепідготовка кадрів (різного профілю і тривалості навчання), підготовка аспірантів до здавання кандидатських екзаменів, проведення захисту дисертаційних робіт, організація навкових конференцій, виставок, конкурсів, заняття на підготовчих курсах, видавнича діяльність і т. ін. Кожен з цих видів діяльності може бути об'єктом обліку витрат. Роздільний облік витрат і доходів за видами наданих послуг необхідний для визначення їх фінансової доцільності та встановлення економічно об'єктованої ціни. Організація такого детального обліку витрат за видами діяльності належить до компетенції управлінського обліку, і тому ведеться факультативно (за рішенням адміністрації). Для потреб управління облік витрат доцільно вести за окремими статтями та елементами. У вищих навчальних закладах, крім того необхідне групування витрат за напрямками підготовки, спеціальностями, курсами, потоками з наступним їх перерозподілом. При цьому необхідно чітко визначити склад витрат, які можна прямо віднести до конкретного виду діяльності, та об'єктовано встановити базу розподілу загальних витрат. У більшості випадків у навчальних закладах неможливо об'єктовано економічно доцільним методом розподілити всі види витрат і визначити повну собівартість кожного виду освітніх послуг. Виходячи з цього, доцільним є поділ витрат на змінні і постійні, визначення і оцінка рівня маржинального доходу за кожним видом наданих послуг та обліковим об'єктом (спеціальністю, курсом, групою тощо) і на цій основі визначення ефективності та доцільності окремих освітніх послуг. Аналіз елементного складу витрат вищих навчальних закладів та методику їх визначення, оцінки і відображення в обліку показує, що в їх складі найбільша питома вага припадає на витрати з оплати праці (52-55%) з відрахуваннями на соціальні заходи (17-19%). Матеріальні витрати становлять лише 15-19%, з них на оплату комунальних послуг (опалення, освітлення, водопостачання та водовідведення) припадає 10-14%. Організувати аналітичний облік витрат за окремими формами навчання, спеціальностями, курсами, потоками або групами у великих багатопрофільних навчальних закладах (університетах, академіях) практично неможливо навіть за наявності автоматизованих систем обліку. Пов'язано це з тим, що значна більшість витрат мають комплексний характер: господарське обслуговування навчального процесу, ремонт, амортизація, опалення і освітлення приміщень і т. ін. Навіть витрати на оплату праці викладачів важко піддаються об'єктованому розподілу в поточному обліку за видами послуг, об'єктами обліку витрат і калькулюванням собівартості. У зв'язку з цим найбільш доцільним є ведення обліку витрат за їх видами та статтями з якомога точнішою деталізацією, а визначення собівартості окремих видів освітніх послуг – розрахунково-аналітичним методом. Так, витрати на оплату праці та відрахування на соціальні заходи можна деталізувати за такими групами працівників: – викладачі, оплата праці яких визначається на основі навчального навантаження в годинах; – навчально-допоміжний персонал з постійними окладами (секретарі кафедр і деканатів, лаборанти, завідувачі кабінетів, працівники бібліотек, навчально-методичних відділів тощо); – допоміжний обслуговуючий персонал (ремонтні робітники, сантехніки, столяри, прибиральниці, охорона і т. ін.); – персонал спеціалізованих підрозділів (курсової, доувзівської та післядипломної підготовки, наукової частини, аспірантури і т. ін. окремо за кожним підрозділом); – адміністративно-управлінський та загальногосподарський персонал (ректорат, відділ кадрів, бухгалтерія, склад, медпункт)

Розподіл витрат на оплату праці викладачів між окремими об'єктами калькулювання можна здійснювати пропорційно їх навчальному навантаженню в годинах, а навчально-допоміжного і обслуговуючого персоналу – пропорційно кількості учнів (курсантів, студентів тощо). Зарплату

адміністративно-управлінського та загальногосподарського персоналу розподіляти і відносити на об'єкти калькулювання недоцільно. Такі витрати краще враховувати в складі постійних і списувати безпосередньо на фінансові результати та відшкодовувати за рахунок відповідного відсотка націнки. При розподілі витрат на оплату комунальних платежів перш за все доцільно виключити суми, що припадають на спеціальні підрозділи, загальногосподарські та адміністративно-управлінські витрати (пропорційно площі, що використовуються цими підрозділами). За таким же принципом можна визначити суми витрат, що припадають на курсову, доувзівську та післядипломну підготовку, якщо за ними закріплено постійні приміщення. Решта витрат може бути розподілена між групами денного, вечірнього та заочного навчання пропорційно контингенту студентів (вчнів, курсантів, слухачів) та кількості годин аудиторних занять (база розподілу може визначатися в людино-годинах). При цьому витрати на утримання гуртожитків повинні обліковуватися окремо і не розподілятися на всі об'єкти калькулювання освітніх послуг, а враховуватися при визначенні плати за проживання в гуртожитках. Збитки від утримання гуртожитків (при застосуванні регульованого рівня оплати) повинні покриватися за рахунок загального відсотка націнки (загального доходу). Окремою статтею витрат може бути амортизація приміщень та обладнання (або ж орендна плата за використання орендованих приміщень). Амортизаційні відрахування в навчальних закладах доцільно нараховувати прямолінійним методом практично на всі види основних засобів та нематеріальних активів, а розподіляти їх між окремими об'єктами обліку витрат і обчислення собівартості послуг пропорційно площі приміщень, людино-годинам використання приміщень і обладнання, обсягу виконаних робіт в натуральних вимірниках (де це можливо). Наприклад, амортизацію комп'ютерного обладнання можна розподілити пропорційно контингенту студентів та кількості годин аудиторних занять з використанням комп'ютерів, тобто пропорційно кількості людино-годин використання комп'ютерів окремими категоріями студентів та обслуговуючого персоналу. Витрати на ремонти приміщень і обладнання можна розподіляти і відносити на об'єкти обліку витрат аналогічно розподілу амортизаційних відрахувань.

Витрати на підготовку і видання навчально-методичної літератури для власного використання можна обліковувати як капітальні вкладення в створення малоцінних необоротних матеріальних активів (МНМА) або ж як поточні витрати основної діяльності (залежно від очікуваного терміну використання такої літератури). Видані навчальні посібники оприбутковують в складі бібліотечних фондів і нараховують їх амортизацію на загальних підставах. Навчально-методичну літературу короткотермінового використання оприбутковують в складі малоцінних та швидкозношуваних предметів (МШП) і списують на витрати при її передачі в використання з розподілом вартості такої літератури між об'єктами обліку витрат та обліковими періодами. Звичайно, для такого детального обліку витрат необхідно, щоб в первинних документах на видачу і списання матеріальних цінностей завжди вказувалися конкретні споживачі наданих послуг (спеціальності, курси, факультети, потоки, програми тощо). Придбання літератури зі сторони для комплектування бібліотечних фондів відображають в обліку як звичайні капіталовкладення в інші необоротні активи. За рішенням адміністрації навчального закладу для цілей управлінського обліку амортизація навчальної літератури може нараховуватися рівномірно протягом терміну її корисного використання – 3-5 або більше років, залежно від виду, призначення літератури та з врахуванням інтенсивності її використання і очікуваного терміну морального старіння. Усі витрати на утримання бібліотеки доцільно обліковувати на окремому рахунку і розподіляти як змінні загальновиробничі витрати пропорційно середньорічній кількості студентів окремих факультетів, спеціальностей, потоків, курсів тощо. Аналогічно відображають в обліку та розподіляють інші витрати діяльності закладів освіти.

Таким чином, визначення об'єктивної собівартості освітніх послуг дасть можливість навчальним закладам України оптимізувати витрати на навчальну діяльність та науково обґрунтувати ціну за платні послуги, щоб успішно конкурувати на світовому освітньому ринку.

Використана література:

1. Вацик Н. Необхідність удосконалення методики обліку у вищих навчальних закладах як важливої складової управління вузом / Н.Вацик //Галицький економічний вісник. – 2010. – № 2(27). – С. 184-188.
2. Лень В. С. Бухгалтерський облік у галузях економіки : навч. посібник / В. С. Лень, В. В. Гливенко. – К. : Знання-Прес, 2005. – 491 с.
3. Пустовит М. В. Все об учете и организации частных учебных заведений / М. В. Пустовит. – Х. : Фактор, 2006. – 476 с.
4. Сисюк С. В. Особливості калькулювання платних освітніх послуг в державних навчальних закладах / С. В. Сисюк // Вісник Житомирського державного технологічного університету. – 2006. – № 2(36). – С. 107-115.

Аннотація

Раздельный учет расходов и доходов за видами предоставленных услуг необходим для определения их финансовой целесообразности и установления экономически обоснованной цены. Наиболее целесообразным является ведение учета расходов за их видами и статьями с как можно более точной детализацией, а определение себестоимости отдельных видов образовательных услуг – расчетно-аналитическим методом. Определение объективной себестоимости образовательных услуг даст возможность учебным заведениям Украины оптимизировать расходы на учебную деятельность и научно обосновывать цену за платные услуги, чтобы успешно конкурировать на мировом образовательном рынке.

Annotation

The separate account of charges and profits after the types of the given services is needed for determination of their financial expedience and establishment of the economic grounded price. Most expedient is a conduct of account of charges after their kinds and articles with as possible more exact working out in detail, and determination of prime price of separate types of educational services – by a calculation-analytical method. Determination of objective prime price of educational services will be given by possibility to optimize charges educational establishments of Ukraine on educational activity and scientifically ground a price for requiring payment services, successfully to compete in the world educational market.

УДК 338.2(477):316.422

Петришина Н. В.

ДО ПИТАННЯ СУТНОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

В умовах інтеграції економіки України до світового економічного простору важливого значення набувають теоретичні дослідження структурних трансформацій вітчизняної економіки.

Найважливішою ознакою вітчизняної економіки є її трансформаційний характер, пов'язаний з якісними перетвореннями основоположних засад суспільного життя. Трансформація в різних країнах потребує неоднакового часу, здійснюється неоднаковими темпами і зумовлена низкою причин, зокрема: тривалим функціонуванням вітчизняної економіки у складові єдиного народногосподарського комплексу СРСР; інверсійним характером переходу до соціально орієнтованої ринкової економіки; високою залежністю економічних процесів від політичних рішень, яка характерна постсоціалістичним трансформаціям; вичерпанням екстенсивних факторів економічного зростання; переобтяженістю ресурсомісткими, екологонебезпечними базовими галузями; значною матеріало-, капітало- та енергомісткістю та часткою галузей, що виробляють проміжний продукт та ін.

Об'єктивними передумовами перетворень вітчизняної економіки стали масштабність та гострота соціально-економічних проблем і крах попередніх спроб реформування командної економіки без зміни її сутнісних характеристик [1, с. 108].

В. О. Папава зазначає, що при визначенні економіки посткомуністичних країн використовують терміни “перехідна економіка”, “економіка перехідного періоду”, але поряд з тим існують процеси, які позначаються терміном “перехід” – від капіталізму до соціалізму, від індустріального до постіндустріального, від постеконічного до постсоціалістичного та ін. Всі економічні процеси, які протікають у країнах світу вказують на перехід до глобальної економіки [6, с. 54].

Л. Бальцерович виділяє п'ять “головних епізодів переходу від одного виду суспільства до іншого”:

1. класичний перехід, пов'язаний з демократизацією в розвинених країнах між 1860–1920 роками;
2. неокласичний перехід, пов'язаний із демократизацією країн Південної Європи та Латинської Америки після Другої світової війни;
3. ринково-орієнтовані реформи в некомуністичних країнах (воєнні економіки після Другої світової війни, низка нових індустріальних країн і країн із середнім рівнем розвитку від 1960-х до 1990-х років);
4. посткомуністичний перехід країн колишнього соціалістичного табору;
5. азійський посткомуністичний перехід (Китай та В'єтнам) [2, с. 106].

У широкому значенні термін “трансформація” тотожний українському слову “перетворення”. Анджей Антошевський використовує його у вужчому сейсі – для означення одного зі способів суспільних змін. Автори книги “Трансформація в Польщі і в Україні” зазначають, що трансформація політичної системи двох країн відбувалася в різний спосіб – “в Польщі політичні зміни мали характер договірної реформи (частини “ліберальної” комуністичної еліти з частиною опозиційної еліти); в Україні ініціатором змін була реформаторська комуністична еліта. В Польщі наслідком змін був рух до моделі сконсолідованої демократії, а система України балансувала між електоральною демократією та авторитаризмом. В різний спосіб формувалася в цих країнах модель устрою. В Польщі в 1989–1992 роках конституційно-політична позиція Президента не була чітко визначеною. В 1992–1997 роках вона посилювалася в сфері виконавчої влади. Після введення в дію Конституції від 1997 року повноваження голови держави були ослаблені, а в Польщі встановлено парламентсько – урядову систему. Політична система України постійно змінювалася. Опісля здобуття незалежності намітилися тенденції посилення президентської влади, що знайшло своє відображення в Конституційному Договорі від 1995 року між Верховною Радою України та Президентом України, а потім і в Конституції від 1996 року. Згідно з Конституцією від 1996 року Україна стала президентсько-парламентською республікою (різновид пів президентської системи). На практиці система рухалася в напрямку сильної влади Президента з елементами авторитаризму. Відповідно до угоди укладеної між політичними елітами України, підчас помаранчевої революції Україна від 2006 року стала парламентсько-президентською республікою, тобто зберегла риси пів президентської форми правління, при цьому частина повноважень від Президента перейшла до парламенту і уряду” [7, с. 387].

Поняття “трансформація” широко використовується в суспільних науках з другої половини ХХ століття. У сучасних дослідженнях даний термін позначає будь-які зміни основних структур та систем